

Web stranice i baze za istraživanje i nastavu kultura i civilizacija starog vijeka

Autor u članku obrađuje najvažnije web portale koji se bave starom poviješću. Uz klasične web stranice koje se bave pojedinim temama, prostorima i civilizacijama stare povijesti, autor u posebnom dijelu daje pregled najvažnijih baza koje su danas neizostavni priručnik za sve vrste istraživanja te koje se kao takve mogu koristiti i u nastavi.

Ključne riječi: Internet, web portali, stara povijest, stari vijek, Egipat, stari Istok, antička, Grčka, Rim, baze podataka

Uvod

U proteklih desetak godina, od kako sam objavio nekoliko članaka o primjeni web stranica s povijesnim sadržajima¹ do danas u svijetu se upotreba informatičkih tehnologija nametnula kao nužnost. Takav razvoj bilo je moguće predvidjeti već sredinom prošlog desetljeća. Danas u informatičkom svijetu dvadeset prvog stoljeća Internet i primjena novih tehničkih dostignuća i novotarija (tableta, smart telefona i sl.) te potreba za prikazivanjem povijesti i povijesnih procesa na webu postala je nešto bez čega se suvremene povijesne znanosti više ne mogu dalje razvijati. Već je bolonjski proces koji je obuhvatio i hrvatsku akademsku zajednicu sredinom prošlog desetljeća nametnuo primjenu e-učenja kao sastavnog dijela nastavnog, ali i istraživačkog procesa. Nažalost, unatoč novim mogućnostima koje Internet pruža, u Hrvatskoj se u proteklih desetak godina situacija nije znatno promijenila pa i danas gotovo da nemamo web portale koji se bave poviješću na našem djeliću „svjetski raširene mreže“ (eng. *World Wide Web*).

Upravo iz toga razloga odlučio sam u narednom tekstu analizirati stanje web portala i baza podataka koje su dostupne u svijetu i Hrvatskoj, a istraživačima i

1 Mladen Tomorad, „Web stranice s povijesnim sadržajima i njihova primjena u nastavi povijesti“, *Povijest u nastavi*, III, br. 1 (5) (proljeće 2005.): 51-60; Mladen Tomorad, „Primjena informacijskih tehnologija u nastavi povijesti“, u *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić (Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2006), 109-120.

nastavnica mogu pomoći u njihovim budućim istraživanjima i kreiranju moderne nastave.

Suvremene web stranice s povijesnim sadržajima o kulturama i civilizacijama starog vijeka

Uvod

Kao što sam već naglasio u uvodu, digitalni oblici prezentacije različitih tematskih sadržaja danas su se nametnuli kao nešto bez čega se ne može. Tako se digitalni mediji danas upotrebljavaju u svim ljudskim djelatnostima pa i u povijesnim znanostima. Oni znatno olakšavaju istraživanja (pristup podacima i njihovu obradu) te ujedno omogućuju jednostavnu izmjenu podatka među njenim korisnicima (npr. elektronička pošta, forumi, *Dropbox*, *LinkedIn*, *Facebook*, www.academia.edu i sl.). Danas digitalni mediji također omogućuju zloupotrebu raspoloživih informacija koje su njihovom primjenom lako dostupne² no tim problemom se neću posebno baviti u ovom tekstu.

Budući da se već dugi niz godina uglavnom bavim starom poviješću, u ovom članku odlučio sam analizirati najvažnije web stranice koje se bave pojedinim kulturama i civilizacijama starog vijeka.

Baze podataka stare povijesti

Baza podataka je organiziran skup podataka ili informacija o nekoj temi ili sadržaju koji je u digitalnom obliku spremljen na nekom računalu. Ona označava skup međusobno povezanih podataka koji se mogu pretraživati i iz kojih se mogu dobiti različiti izvještaji, statistički podaci, pregledi te prikazati podaci. One su danas jedan od osnovnih modela prezentacije uz pomoć računala i digitalnih medija. Prve baze podataka počele su nastajati tijekom devedesetih godina 20. stoljeća s velikim napretkom informacijskih tehnologija.

Danas ih možemo podijeliti na dvije osnovne skupine:

1. izvorne baze podatka koje sadrže osnovnu informaciju o nekom sadržaju, predmetu ili temi;
2. referentne baze podataka koje samo sadrže podatke o tome gdje se traženi podaci nalaze. Najčešće su to popisi te ponekad linkovi na samu bazu ukoliko je ona dostupna putem Interneta.

Prema sadržaju povijesne baze možemo podijeliti na:

² Danas se u znanosti često raspravlja o problemima plagijata raznih radova dostupnih na Internetu, autorskim pravima nad tekstovima i slikovnim materijalima. Nažalost, konkretno rješenje za taj problem još nije pronađeno.

1. baze koje sadrže potpunu dokumentaciju o svakom predmetu (tekst i sliku) ili izvoru,
2. tekstualne baze koje sadrže samo riječi ili tekst kao osnovnu dokumentaciju o samom predmetu ili izvoru,
3. slikovne baze koje sadrže samo vizualnu dokumentaciju o svakom predmetu ili izvoru u nekom digitalnom formatu.

Tijekom posljednjih dvadesetak godina povijesna znanost proizvela je čitav niz projekata u sklopu kojih su se razvile i pojedine baze podataka. Neke od njih nalaze se samo u pojedinim muzejskim institucijama te su nastale kroz proces dokumentiranja pojedinih zbirki, a od druge polovice devedesetih godina prošlog stoljeća dio njih je dostupan i preko Interneta te poslužitelja samih zbirki, odnosno muzejskih institucija. Veliki međunarodni instituti i sveučilišta također su razvile svoje vlastite projektne i istraživačke baze koje danas brojnim istraživačima znatno olakšavaju pristup informacijama koje su im potrebne za raznovrsna istraživanja.

Muzejske baze podataka

Muzeologija kao interdisciplinarna znanost u suradnji s raznovrsnim povijesnim disciplinama danas je u svijetu razvila velik broj baza podataka. One mnogobrojnim korisnicima Interneta, povjesničarima, nastavniciima povijesti te istraživačima omogućuju lagan i brz pristup raznovrsnim informacijama o pojedinim predmetima koji se čuvaju u raznovrsnim muzejskim institucijama. Veliki europski i američki muzeji prvi su započeli prezentirati svoje zbirke putem svojih web stranica još početkom dvadeset prvog stoljeća. Među prvima to su učinili *Museum of Fine Arts*³ u Bostonu te *The Petrie Museum*⁴ u Londonu, a njihov primjer su u proteklih desetak godina pratili *The British Museum*⁵ u Londonu, *Brooklyn Museum of Fine Arts*⁶ i *The Metropolitan Museum of Fine Arts*⁷ u New Yorku, *The Fitzwilliam Museum*⁸ u Cambridgeu, *Louvre Museum*⁹ u Parizu, *Yale University Art Gallery*¹⁰ u New Havenu i *Vatican Museum*¹¹ u Rimu. Ove velike važne muzejske institucije te manji specijalizirani muzeji na ovaj

3 *Museum of Fine Arts* – Boston, <http://www.mfa.org/collections/> (pristup 1. 12. 2013.).

4 *The Petrie Museum* – University College of London, <http://www.petrie.ucl.ac.uk/> (pristup 1. 12. 2013.).

5 *The British Museum* – London, http://www.britishmuseum.org/research/search_the_collection_database.aspx (pristup 1. 12. 2013.).

6 *Brooklyn Museum of Fine Arts* – New York, <http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/search/?advanced> (pristup 1. 12. 2013.).

7 *The Metropolitan Museum of Fine Arts* – New York, http://www.metmuseum.org/search/woa_advanced_search.asp (pristup 1. 12. 2013.).

8 *The Fitzwilliam Museum* – Cambridge, <http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/opac/search/searchadvanced.html> (pristup 1. 12. 2013.).

9 *Louvre Museum* – Paris, http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=crt_frm_rs&langue=fr&initCritere=true (pristup 1. 12. 2013.).

10 *Yale University Art Gallery* – New Haven, <http://ecatalogue.art.yale.edu/search.htm> (pristup 1. 12. 2013.).

11 *Vatican Museum* – Rim, http://mv.vatican.va/3_EN/pages/MV_Visite.html (pristup 1. 12. 2013.).

način omogućili su brojnim korisnicima Interneta virtualni pristup svojim fundusima.

Uz njih, na Internetu su se razvili i specijalizirani virtualni muzeji koji na zajedničkim web stranicama obuhvaćaju baze više muzejskih institucija na kojima se sadržajno predstavlja kultura jedne civilizacije. Najbolji primjer ovakvog tipa predstavljanja građe je *The Global Egyptian Museum*¹² koji je dostupan od 2004. godine, prvo pod okriljem CCER-a¹³, a danas pod okriljem CULTNAT¹⁴ te CIPEG-a¹⁵. Web portal *Global Egyptian Museum* nastao je u sklopu velikog europskog projekta CHAMPOLLION koji se vodio pod okriljem CCER-a. Riječ je o svojevrsnom novom načinu predstavljanja muzejskih zbirki koje su u periodu od sredine devedesetih godina dvadesetog stoljeća do 2004. godine bile dio serije CD-ROM izdanja *Egyptian Treasures in Europe* čiji je urednik bio prof. van der Plas. Portal danas obuhvaća gotovo dvadesetak muzejskih institucija u svijetu s oko dvadeset tisuća predmeta. Portal omogućuje razne oblike pretraživanja građe koja je dokumentirana kratkim opisom te raznovrsnim fotografijama.

U Hrvatskoj su se baze podataka muzejskih zbirki započele razvijati sredinom prošlog desetljeća pod okriljem Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Kao osnovica svake baze poslužila je aplikacija M++ autora doc. dr. sc. Gorana Zlodija s Odjela za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu koju je 2004. godine Ministarstvo kulture kupilo za upotrebu u svim muzejskim institucijama u Hrvatskoj.¹⁶ Riječ je o aplikaciji temeljenoj na programu *MS Access* koji je usklađen sa važećim CIDOC¹⁷ smjernicama i hrvatskim zakonskim propisima¹⁸. Od 2004. godine sve muzejske institucije u Hrvatskoj morale su evidentirati sve svoje zbirke u baze podataka te ih u konačnici registrirati pri istom ministarstvu. Nažalost, unatoč postojanju brojnih muzejskih baza, do danas niti jedna muzejska institucija u

12 *The Global Egyptian Museum*, <http://www.globalegyptianmuseum.org> (pristup 1. 12. 2013.).

13 CCER (*The Centre for Computer-Aided Egyptological Research*) je bio jedan od rijetkih svjetskih znanstvenih institucija specijaliziranih za promociju, razvoj i primjenu informacijskih tehnologija u egipološkim istraživanjima. Osnovan je 1990. godine u Nizozemskoj. Nakon financijske krize početkom ovog stoljeća CCER je od 2003. osnovan kao samostalna istraživačka fondacija, a 2009. godine ugasio se zbog nemogućnosti daljnjeg samostalnog financiranja. Na njegovom čelu se čitav niz godina nalazio prof. dr. Dirk van der Plas kao glavni direktor i urednik njegovih brojnih izdanja. Detaljnije u: Mladen Tomorad, „Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj“ (doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, 2006), 188-190.

14 *Center for Documentation of Cultural & Natural Heritage*, <http://www.cultnat.org/General/Cultnat.aspx> (pristup 1. 12. 2013.).

15 CIPEG (*International Committee for Egyptology in the International Council of Museums*), <http://cipeg.icom.museum/> (pristup 1. 12. 2013.).

16 Mladen Tomorad, „Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj“ (doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, 2006), 112.

17 CIDOC je međunarodni odbor ICOM-a (*International Council of Museums*) koji se bavi muzejskom dokumentacijom, njenim propisima, razvojem te prezentacijom. Detaljnije u: Mladen Tomorad, „Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj“ (doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, 2006), 94-103.

18 Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02).

Hrvatskoj nije omogućila slobodan pristup informacijama preko Interneta. Jedini takav pokušaj bio je projekt *Croato-Aegyptica Electronica* koja je od 2004. do 2009. godine omogućio pristup dijelu fundusa Egipatskog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu. Međutim, zbog hakiranja web sitea www.croato-aegyptica.hr pristup bazi je od 2009. onemogućen.¹⁹

Unatoč nedostupnosti baza podataka domaćih muzejskih institucija, naši najvažniji muzeji koji u svojim fundusima čuvaju građu vezanu uz staru povijest u posljednjih su desetak godina izradili vlastite web stranice što je napredak u odnosu na stanje sredinom prošlog desetljeća.²⁰ Web portal *Muzejskog dokumentacijskog centra* u Zagrebu omogućuje jednostavno pretraživanje *Hrvatskog virtualnog muzeja*²¹ koji omogućuje pristup osnovnim informacijama o svim našim muzejskim institucijama te njihovim zbirkama.

Baze povijesnih izvora za istraživanje povijesti starog vijeka

Povijesne baze za istraživanje stare povijesti mogu se podijeliti na nekoliko osnovnih skupina. To su: 1) baze literarnih izvora za povijest Mezopotamije i starog Istoka, 2) baze papirusa, 3) baze epigrafskim spomenika grčkih i rimskih natpisa, 4) baze literarnih izvora antičkih i kasnoantičkih pisaca, 5) baze spomeničke baštine, 6) sveučilišne baze podataka namijenjene studentima i nastavnicima, 7) baze podataka pojedinih tematskih projekata, 8) referentne baze pojedinih udruženja i organizacija.

U narednom tekstu ukratko ću se osvrnuti na najznačajnije baze prema području istraživanja.

19 Detaljnije o projektu i bazi *Croato-Aegyptica* vidi u: Mladen Tomorad, „Croato-Aegyptica Electronica. Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections”, *PalArch*, 3, 2 (October 2004): 7-11; Mladen Tomorad i Goran Zlodi, “Croato-Aegyptica Electronica – Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections: Documentation Vs. Communication Approach”, u: *Documentation & Users – Proceedings of the CIDOC Annual Conference* (CD-ROM), ur. Maja Šojat-Bikić (Zagreb, 2005), 1-18; Mladen Tomorad, “Croato-Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup”, *Muzeologija* 41-42 (2004./2005.): 218-239; Mladen Tomorad, “Croato-Aegyptica Electronica – Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections”, u: *Proceedings of the Third Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 2004: Perspectives of Research. Warsaw 12-14 May 2004.*, ur. Joanna Popielska-Grzybowska (Pultusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, 2009), 183-190.

20 *Arheološki muzej Istre, Pula*, <http://www.ami-pula.hr/>; *Arheološki muzej, Zagreb*, <http://www.amz.hr/>; *Arheološki muzej, Split*, <http://mdc.hr/split-arheoloski/index.html>; *Arheološki muzej, Zadar*, <http://amzd.hr/betal>; *Dubrovački muzeji, Dubrovnik*, <http://mdc.hr/dubrovnik/hr/index.html>; *Gradski muzej, Varaždin*, <http://gmv.hr/home.aspx?id=67> i *Muzej Slavonije, Osijek* <http://www.mso.hr/> (pristup 1. 12. 2003.)

21 *Hrvatski virtualni muzeji*, <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/hvm-pregled-muzejal> (pristup 1. 12. 2013.)

Baze literarnih izvora za povijest Mezopotamije i starog Istoka

Pod okriljem *The Oriental Institute of the University of Chicago*²² nastala je jedna od najvećih baza literarnih izvora za povijest Mezopotamije i starog Istoka. Ona obuhvaća leksikografske projekte „*Chicago Assyrian Dictionary (CAD)*“, „*The Chicago Demotic Dictionary*“ i „*The Chicago Hittite Dictionary (CHD)*“. Uz njih, web portal instituta nudi golemu digitaliziranu zbirku njihovog arhiva i muzejske zbirke što ga čini vrlo neizostavnim pomagalom za gotovo svako istraživanje povijesti ovog prostora.

Za prostor Mezopotamije svakako treba izdvojiti velike baze sumerskih tekstova²³, baze klinastih natpisa²⁴, zbirke hetitskih epigrafskih spomenika²⁵, bazu natpisa koji su pronađeni u Ninivi²⁶ te zbirke asirskih natpisa²⁷. Uz ove velike baze podataka vjerojatno je najvažnije online pomagalo velika baza *ETANA – Electronic Tools and Ancient Near East Archives*²⁸ koja već više od deset godina čini neizostavno pomagalo za svakog istraživača povijesti starog Istoka.

Baza paleografskih i epigrafskih spomenika starog Istoka

Jedna od najvažnijih zbirki paleografskih i epigrafskih spomenika s prostora starog Egipta čuva se u *Ägyptisches Museum und Papyrussammlung* u Berlinu. Ova golema zbirka danas je dostupna svim istraživačima preko web stranice projekta *BerlPap – Berliner Papyrusdatenbank*.²⁹ Ona istraživačima nudi uvid u preko deset tisuća papirusa, sedam tisuća ostrakona, oko tisuću ugovora i pet stotina pisama, dvije stotine ispisanih tekstila, stotinu ispisanih komada drveta, ispisanih voštanih ploča te natpisa na koži. Zbirka sadrži tekstove koji su pisani na starogrčkom, egipatskom, latinskom, hebrejskom, te na aramejskim, sirijskim, arapskim i perzijskim jezicima. Već iz ovog kratkog pregleda vidljivo je bogatstvo natpisne građe koja predstavlja neizostavni izvor informacije za svakog istraživača stare povijesti.

Baze podataka posvećene povijesti i kulturi starog Egipta

U ovom trenutku vjerojatno najveći broj dostupnih baza na Internetu bavi se staroegipatskom poviješću. U golemom broju raznovrsnih baza i projekata prikazat će samo one najvažnije.

22 *The Oriental Institute of the University of Chicago*, [<https://oi.uchicago.edu>] (pristup 1. 12. 2013.).

23 *Corpus of Sumerian Literature*, <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/> (pristup 1. 12. 2013.).

24 *Cuneiform Digital Library Initiative*, <http://cdli.ox.ac.uk/wiki/doku.php> (pristup 1. 12. 2013.).

25 *Hittite Epigraphic Findings in the Ancient Near East*, – <http://www.hittiteepigraphs.com/index.html> (pristup 1. 12. 2013.).

26 *Nineveh Tablet Collection*, <http://www.fincke-cuneiform.com/nineveh/index.htm> (pristup 1. 12. 2013.).

27 *The Old Assyrian Text Project*, <http://oatp.ku.dk/>; *The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period*, <http://oracc.museum.upenn.edu/rinap/> (pristup 1. 12. 2013.).

28 *ETANA – Electronic Tools and Ancient Near East Archives*, <http://www.etana.org/> (pristup 1. 12. 2013.).

29 *BerlPap – Berliner Papyrusdatenbank*, <http://smb.museum/berlpap/> (pristup 1. 12. 2013.).

*Aegaron – Ancient Egyptian Architecture Online*³⁰ raspolaze golemim brojem informacija koje svojim sadržajem obrađuju brojne spomenike staroegipatske arhitekture. Projekt MUDIRA³¹ predstavlja digitalnu bazu spomeničke baštine starog Egipta. Od mnogih baza i web portala posvećenih staroegipatskim spomenicima treba izdvojiti baze koje se bave piramidama i drugim grobnicama otkrivenim na platou Gize³², hramskim kompleksom Karnaka³³ te bazu podataka scena iz grobnica iz razdoblja Srednjeg kraljevstva³⁴. Od posebnog značaja za svakog istraživača staroegipatske povijesti je edicija *Topographical Bibliography of Ancient Egyptian Hieroglyphic Texts, Statues, Reliefs, and Paintings* koja je omedavno dostupna i u online izdanju³⁵. Posljednja u nizu je odlična baza *Trismegistos*³⁶ koja sadrži do sada otkrivene izvore pisane na papirusu te druge epigrafske spomenike u razdoblju od 800. g. pr. Kr. do 800. g.

Baze podataka posvećene povijesti stare Grčke i Rima

Danas su na Internetu dostupni gotovo svi raspoloživi izvori za povijest stare Grčke i Rima. Riječ je o velikom broju literarnih djela koja su sačuvana u svojim fragmentima ili u cijelosti, epigrafskim spomenicima te drugim spomenicima ovih velikih civilizacija. Među brojnim portalima koji na svojim stranicama nude pregršt informacija o staroj Grčkoj i Rimu izdvojio bih neke koje nude vrlo dobre baze izvora. To su *Fragmentary Texts*³⁷ na kojoj se mogu pronaći literarni izvori koji su sačuvani samo u svojim fragmentima, *Inscriptiones Graecae*³⁸ koja predstavlja ediciju grčkih epigrafskih natpisa, *LacusCurtius*³⁹ koja sadrži veliku zbirku literarnih izvora grčkih i rimskih pisaca prevedenih na svjetske jezike, *Library of Ancient Texts Online*⁴⁰, *Sir Arthur Evans Archive*⁴¹ koji sadrže veliku zbirku dokumenata vezanih uz njegova istraživanja Krete i kretske-minojske kulture, *Corpus Inscriptionum Latinarum*⁴² koja predstavlja

30 *Aegaron – Ancient Egyptian Architecture Online*, <http://dai.aegaron.ucla.edu/> (pristup 10. 12. 2013.).

31 *MUDIRA – Munich Digital Research Archives*, <http://mudira.gwi.uni-muenchen.de/> (pristup 10. 12. 2013.).

32 *The Giza Archives*, <http://www.gizapyramids.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

33 *Karnak Cachette Project*, <http://www.ifao.egnet.net/bases/cachette/>; *Karnak Great Hypostyle Hall Project*, <http://www.memphis.edu/hypostyle/> (pristup 10. 12. 2013.).

34 *MEKETRE project: An online repository for Middle Kingdom scenes*, <http://www.meketre.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

35 *Topographical Bibliography of Ancient Egyptian Hieroglyphic Texts, Statues, Reliefs, and Paintings*, online database, www.griffith.ox.ac.uk/gri/3.html (pristup 10. 12. 2013.). Prvo izdanje tiskane edicije započelo je izlaziti još 1929. godine pod uredništvom Berthe Porter i Rosalind Moss. Do 1988. izašlo je osam svezaka, a od devedesetih godina 20. stoljeća do danas i nekoliko njihovih nadopuna pod uredništvom Jaromila Maleka.

36 *Trismegistos*, <http://www.trismegistos.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

37 *Fragmentary Texts*, <http://www.fragmentarytexts.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

38 *Inscriptiones Graecae*, <http://pom.bbaw.de/ig/> (pristup 10. 12. 2013.).

39 *LacusCurtius – Greek and Roman Authors*, <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/home.html> (pristup 10. 12. 2013.).

40 *Library of Ancient Texts Online*, <https://sites.google.com/site/ancienttexts/> (pristup 10. 12. 2013.).

41 *Sir Arthur Evans Archive*, <http://sirarthurevans.ashmus.ox.ac.uk/> (pristup 10. 12. 2013.).

42 *Corpus Inscriptionum Latinarum*, http://cil.bbaw.de/cil_en/index_en.html. Od 2012. sva stare izdanja

online izdanje velike edicije latinskih epigrafskih spomenika i *Codex Theodosianus*⁴³ koji predstavlja zbirku zakonskih odredbi Rimskoga Carstva nastalih u razdoblju četvrtog i petog stoljeća. Veliki digitalni katalog *Perseus Digital Library*⁴⁴ nudi veliki broj primarnih i sekundarnih izvora za povijest stare Grčke i Rima. Na Internetu je također moguće pretraživati prozopografiju Rimskoga Carstva⁴⁵ koje je danas neizostavni priručnik za svakog istraživača ove velike civilizacije.

Web stranice posvećene povijesti starog vijeka

Prema uvriježenom mišljenju modernih historičara pod pojmom stare povijesti obuhvaćen je razvoj čovjeka, prapovijest te najstarije ljudske civilizacije (Stari Istok, Egipat, Grčka, Rim, Indija, Kina, američke kulture ...) do razdoblja ranog srednjeg vijeka. Danas svaki korisnik Interneta jednostavnim pretraživanjem dobit će na tisuće raznoraznih portala koji nas na različitim svjetskim jezicima vode u svijet prapovijesti i staroga vijeka.

Budući da je u Europi stara povijest još uvijek eurocentrično orijentirana, u ovom tekstu bavit ću se samo kulturama i civilizacijama šireg mediteranskog prostora tijekom starog vijeka.

Danas se većina povijesnih sadržaja dostupnih na webu može podijeliti na nekoliko osnovnih skupina: 1) tematske web stranice posvećene određenom prostoru, njegovim kulturama i razvoju civilizacije, 2) web stranice određenih istraživačkih projekata određene skupine znanstvenika ili određenih institucija, 3) web stranice muzejskih institucija koje određeni prostor posvećuju određenoj kulturi ili civilizaciji, 4) muzejskim, institucionalnim ili projektnim bazama podataka.

U mnoštvu web stranica koje se mogu pronaći na Internetu može se pronaći stvarno svašta, od vrlo lijepo zamišljenih i korisnih web stranica koje vrlo detaljno obrađuju i prezentiraju određene kulture, civilizacije ili teme do vrlo površno napravljenih amaterskih stranica koje obiluju netočnim podacima te su kao takve u potpunosti neupotrebljive u istraživanjima i nastavi povijesti.

Upravo u ovom kontekstu u narednom tekstu dat ću pregled nekih od najvažnijih web stranica koje se bave poviješću starog vijeka.

Opći portali posvećeni starovjekovnoj povijesti

Jedna od najkorisnijih stranica za istraživanje starovjekovnih i antičkih civilizacija je web portal *Internet Ancient History Sourcebook*⁴⁶ koji nudi mnoštvo raznovrsnog

ove edicije dostupna su u .pdf formatu sa slobodnim pristupom, http://cil.bbaw.de/cil_en/dateien/cil_baende.html (pristup 10. 12. 2013.).

43 *Codex Theodosianus*, http://droitromain.upmf-grenoble.fr/Codex_Theod.htm (pristup 10. 12. 2013.).

44 *Perseus Digital Library*, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collections> (pristup 10. 12. 2013.).

45 *Prosopographia Imperii Romani*, <http://www.bbaw.de/bbaw/Forschung/Forschungsprojekte/pir/de/Startseite> (pristup 10. 12. 2013.).

46 *Internet Ancient History Sourcebook*, <http://www.fordham.edu/Halsall/ancient/asbook.asp> (pristup 10. 12. 2013.).

materijala za izučavanje povijesti ovog razdoblja. Sam portal nastao je na sveučilištu Fordham te na jednom mjestu obrađuje povijest svih starovjekovnih civilizacija. Jedan od vrlo korisnih dijelova ovog portala je dio posvećen prikazivanju stare povijesti na filmu⁴⁷. Sličan portal čini i web portal *Propylaeum*⁴⁸ koji na jednom mjestu predstavlja jednu od najboljih digitalnih knjižnica posvećenih kulturama i civilizacijama staroga svijeta⁴⁹. Uz ova dva velika portala posebno treba izdvojiti i *Ancient World Online*⁵⁰ blog koji na dnevnoj bazi donosi informacije o svim novostima vezanim uz istraživanja stare povijesti, novim web portalima, bazama te izvorima.

Enciklopedije i razni online priručnici

*Ancient History Encyclopedia*⁵¹ je neprofitabilni web site nastao s ciljem edukacije te pružanja najtočnijih informacija o povijesti starih kultura. Site trenutno ima gotovo 380 članaka te ga uređuju i vode mnogi svjetski znameniti istraživači stare povijesti. Kao projekt The University of Texas u Austinu nastala je *Encyclopedia of Ancient History*⁵² koja nudi veliki broj obrađenih enciklopedijskih natuknica iz područja antropologije, arheologije i stare povijesti. Poznati leksikon ikonografije klasične mitologije⁵³ odnedavno je dostupan i u svojoj online inačici. Vrlo korisna je i online enciklopedija koja izučava male arheološke predmete⁵⁴ koji često predstavljaju veliki problem mnogim istraživačima stare povijesti prilikom njihove obrade. Na Internetu su također dostupne specijalizirane enciklopedije koje se bave mitologijom⁵⁵, staroegipatskom poviješću⁵⁶, helenističkim razdobljem⁵⁷ te poviješću umjetnosti⁵⁸.

Stari Egipat

Čistim pretraživanjem Interneta lako je uočljivo da se najveći broj web stranica bavi staroegipatskom poviješću i egiptologijom kao zasebnom granom povijesnih znanosti koja multidisciplinarno istražuje razvoj kultura starog Egipta od prapovijesti do arapskog osvajanja sredinom sedmog stoljeća. Veliki interes za najdugotrajnijom ci-

47 *Ancient History in the Movies*, <http://www.fordham.edu/Halsall/ancient/asbookmovies.asp> (pristup 10. 12. 2013.).

48 *Propylaeum*, <http://www.propylaeum.de/> (pristup 10. 12. 2013.).

49 Na ovom portalu dostupne su digitalne baze koje se bave poviješću starog Egipta, starog Istoka, Grčke i Rima.

50 *Ancient World Online*, <http://ancientworldonline.blogspot.com> (pristup 10. 12. 2013.).

51 *Ancient History Encyclopedia*, <http://www.ancient.eu.com/> (pristup 10. 12. 2013.).

52 *Encyclopedia of Ancient History*, <https://www.lib.utexas.edu/indexes/titles.php?id=827> (pristup 10. 12. 2013.).

53 *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*, <http://www.limcnet.org/LIMCLink/LIMC/tabid/198/Default.aspx> (pristup 10. 12. 2013.).

54 *Artefacts – Online Encyclopedia of small archaeological objects*, <http://artefacts.mom.fr/fr/home.php> (pristup 10. 12. 2013.).

55 *Encyclopedia Mythica*, <http://www.pantheon.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

56 *UCLA Encyclopedia of Egyptology*, http://escholarship.org/uc/nelc_ucee?rmode=showAll (pristup 10. 12. 2013.).

57 *Encyclopaedia of the Hellenic World*, <http://www.ehw.gr/ehw/forms/fSearch.aspx> (pristup 10. 12. 2013.).

58 *History of Art from Paleolithic Age to Contemporary Art*, <http://www.all-art.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

vilizacijom ljudske povijesti omogućio je nastanak bezbrojnih stranica od kojih veliki dio njih, nažalost, nije od velike važnosti za moderna povijesna istraživanja te izvođene nastave zbog raznovrsnih činjeničnih pogrešaka, zastarjelih i krivih podataka i sl.

U toj gomili online sadržaja pokušat ću se osvrnuti na nekoliko najvažnijih. Od međunarodnih to su: *Digital Egypt for Universities*, *The Egyptologists' Electronic Forum* i *Ancient Egypt*, a od domaćih *Croato-Aegyptica*.

Web portal *Digital Egypt for Universities*⁵⁹ nastao je u suradnji *University College of London* i *Petrie Museum of Egyptian Archaeology* kao edukativni izvor s pripremljenim sadržajima za studente britanskih sveučilišta. Portal obuhvaća oko tri tisuće stranica raznih tekstova vezanih uz staroegipatsku povijest i kulturu te 3D rekonstrukcije raznih lokaliteta. Sadržajno su obuhvaćene gotovo sve teme vezane uz staroegipatsku povijest koje su podijeljene na slijedeće skupine: 1.) arheološka iskopavanja i nalazišta, 2.) umjetnost i arhitekturu, 3.) komunikacije, 4.) ideologiju i vjerovanja, 5.) tehnologiju i proizvodnju, 6.) strane kontakte, 7.) društvenu povijest, 8.) znanost, 9.) povijesne zemljovide, 10.) kronologije, 11.) indeks pojmova, imena, lokaliteta. Sve teme detaljno su dokumentirane prikazom brojnih staroegipatskih predmeta iz zbirke muzeja što znatno olakšava razumijevanje gradiva i rad na materijalu.

Web portal *The Egyptologists' Electronic Forum*⁶⁰ na Internetu pruža bezbroj korisnih informacija svakom zaljubljeniku u staroegipatsku povijest. Iako je sam izgled prilično zastario, on iza brojnih likova nudi novosti o trenutnim istraživanjima, bibliografije, popise kratica, linkove na muzeje i institucije, te baze podataka brojnih digitaliziranih knjiga i časopisa. Sve ga to čini neizostavnim pomagalom za istraživanja i nastavu staroegipatske povijesti.

Web stranice *Ancient Egypt*⁶¹ izradili su stručnjaci Britanskog muzeja (*British Museum*) u Londonu koji su kroz desetak osnovnih kategorija prikazali život i kulturu staroegipatske civilizacije. Portal obiluje kvalitetnim tekstovima koji su obogaćeni slikama predmeta iz bogate zbirke Egipatskog odjela istog muzeja.

Jedini domaći web site koji se bavi poviješću staroegipatske kulture je stranica *Croato-Aegyptica*. Sam portal nastao je u sklopu projekta *Croato-Aegyptica Electronica* još 2004. godine. Tijekom vremena bio je dostupan na raznim likovima⁶², da bi danas bio sastavni dio web stranica Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu⁶³. Sadržajno, ovaj web portal obrađuje raznovrsne teme vezane uz staroegipatsku civilizaciju u razdoblju od pretpovijesti do arapskog osvajanja 641./642. godine. Teme su ilustrirane brojnim slikovnim materijalima, a podijeljene su u sljedeće rubrike: 1) „Fascinacija Egiptom“ obuhvaća povijest ljudske fascinacije staroegipatskom kulturom od antike do naših dana te nastanak i razvoj egiptologije; 2) „Gradovi i lokaliteti“ obrađuje nekoliko slavni staroegipatskih lokaliteta te njihove spomenike; 3) „Kronologija,

59 *Digital Egypt for Universities*, <http://www.digitalegypt.ucl.ac.uk/> (pristup 6. 12. 2013.).

60 *EEF – The Egyptologists' Electronic Forum*, www.egyptologyforum.org (pristup 6. 12. 2013.).

61 *Ancient Egypt*, <http://www.ancientegypt.co.uk/menu.html> (pristup 6. 12. 2013.).

62 *Croato-Aegyptica*, <http://infoz.ffzg.hr/cae>; www.croato-aegyptica.hr.

63 *Croato-Aegyptica*, <http://www.hrstud.unizg.hr/sites/cae/> (pristup 6. 12. 2013.).

nazivlje i pojmovi“ predstavlja originalni doprinos projekta hrvatskim egiptološkim studijima. Prvi put donosi se cjelovit pregled staroegipatske povijesti od preddinastijskog razdoblja do 642. g. U pregled su uključeni staroegipatski nazivi vladara, podaci koje donosi Maneton te kroatizirani nazivi svih vladara. Također je pripremljeno standardizirano nazivlje za egiptološke studije u Hrvatskoj (razdoblja, gradovi, lokaliteti, pojmovi, preddinastičke kulture, dinastije, bogovi); 4) Mitologija obuhvaća tekstove i ilustracije o staroegipatskim vjerovanjima; 5) Povijest daje sažet prikaz staroegipatske povijesti; 6) Slavni spomenici ilustriraju život u starom Egiptu; 7) Svakodnevni život sadrži razne priloge koji dokumentiraju način života Egipćana. U sklopu ovog projekta nekada je bila dostupna i baza podataka CAE koja je obuhvaćala dio spomeničke građe vezane uz staroegipatsku kulturu koja se čuva u brojnim muzejima u Hrvatskoj no zbog raznovrsnih tehničkih problema baza trenutno više nije dostupna. U trenutku kada će ovaj tekst biti tiskan, vrlo će vjerojatno web portal već biti premješten na novu web stranicu *Stara povijest* koja je upravo u pripremi.

Uz već navedene portale koji se bave općim temama staroegipatske povijesti na Internetu je dostupan velik broj specijaliziranih projekata koji na svojim stranicama nude različite informacije o području svog istraživanja odnosno pojedinim lokalitetima. Među njima treba istaknuti slijedeće: *Amarna Project*⁶⁴, koji se bavi istraživanjem razdoblja Amarne (sredina 14. st. pr. Kr.) te njenim spomenicima, *Egyptomania*, koja obrađuje razvoj egiptomanije u svijetu od njene pojave do danas, *Theban Mapping Project*⁶⁵, koji istražuje grobnice koje su otkrivene na području zapadne tebanske nekropole i *Death on the Nile*⁶⁶, veliki web portal koji obrađuje teme vezane uz staroegipatske pogrebne običaje. Uz njih vrlo su korisne i online stranice posvećene Naukratiju⁶⁷, Ozirisu⁶⁸, staroegipatskim svećenicima⁶⁹ te šaubtijima⁷⁰. Za proučavanje staroegipatskog jezika od velike je važnosti njegov online tezaurus⁷¹. Novosti o novim istraživanjima i otkrićima na prostoru Egipta mogu se pronaći na stranicama Vrhovnog vijeća za starine⁷² koji vodi i nekoliko velikih projekata poput *Geographical Information System – GIS center*⁷³ na kojem se mogu pronaći brojne karte arheoloških nalazišta na prostoru Egipta. Za sve stručnjake zainteresirane za staroegipatske zbirke i spomenike od velike su važnosti udruženja egiptologa *IAE – International Association of Egyptologist*⁷⁴. Danas IAE u suradnji s Griffith Institute

64 *Amarna Project*, www.amarnaproject.com/pages/amarna_the_place/index.shtml (pristup 6. 12. 2013.).

65 *Theban Mapping Project*, www.thebanmappingproject.com (pristup 6. 12. 2013.).

66 *Death on the Nile*, <http://www.proyectos.cchs.csic.es/death/> (pristup 6. 12. 2013.).

67 *Naukratis*, http://www.britishmuseum.org/research/online_research_catalogues/ng/naukratis_greeks_in_egypt.aspx (pristup 6. 12. 2013.).

68 *Osiris Net*, <http://www.osirisnet.net/> (pristup 6. 12. 2013.).

69 *Priests of Ancient Egypt*, <http://www.ancient-egypt-priests.com/> (pristup 6. 12. 2013.).

70 *Ushebtis Egipcios*, <http://www.ushebtisegipcios.es/> (pristup 6. 12. 2013.).

71 *Thesaurus Linguae Aegyptiae*, <http://aaw.bbaw.de/ta/> (pristup 6. 12. 2013.).

72 *Supreme Council of Antiquities*, <http://www.sca-egypt.org/> (pristup 6. 12. 2013.).

73 *GIS center*, <http://www.giscenter.gov.eg/> (pristup 6. 12. 2013.).

74 *IAE – International Association of Egyptologist*, <http://www.iae-egyptology.org/> (pristup 6. 12. 2013.).

u Oxfordu na Internetu objavljuje *OEB – Online Egyptological Bibliography*⁷⁵ koja na svojim stranicama nudi najiscrpniji pregled svih radova objavljenih u svijetu egiptološke problematike. Međunarodno udruženje *CIPEG – International Committee for Egyptology in the International Council of Museums*⁷⁶ brine se o prezentaciji muzejskih zbirka i očuvanju egipatske baštine, a usko surađuje i s *CULTNAT – Center for Documentation of Cultural & Natural Heritage*⁷⁷ u samom Egiptu.

Stari Istok

Kao što je već vidljivo u ranijem pregledu povijest starog Istoka je na Internetu uglavnom zastupljena preko velikih online baza podataka. Uz njih, od online portala posvećenih isključivo povijesti starog Istoka treba izdvojiti projekt *Scholarly Bibliographies Available Online*⁷⁸ te web site posvećen religiji drevne Mezopotamije⁷⁹. Modernim istraživanjima i putovanjima na područje starog Istoka bave se web stranice *Travelers in the Middle East Archive*⁸⁰ te udruženje *ASTENE – Association for the Study of Travel in Egypt and the Near East*⁸¹.

Stara Grčka i Rim

Prostorom stare Grčke i Rima bavi se veliki broj web portala koji su dostupni na Internetu. U ovom pregledu osvrnut ću se samo na najvažnije koji svakom nastavniku i istraživaču ovog razdoblja mogu poslužiti kao vrlo korisno pomagalo u istraživanju ili kao nastavno sredstvo za pripremu ili izvođenje nastave.

Istraživači antičke povijesti u svom radu vrlo često koriste brojne kratice pa za svakog od njih vrlo korisno pomagalo čine dostupni popisi kratica autora i njihovih djela koja se mogu pronaći na Internetu.⁸²

Klasičnom umjetnošću Grčke i Rima bavi se web portal *Classical Art Research Center and the Beazley Archive*⁸³ koji omogućuje pretraživanje baza podataka, raznih publikacija, osoba itd. važnih za proučavanje i istraživanje antičkih kultura. Brojne web stranice obrađuju pojedine gradove i lokalitete ovog razdoblja, a među njima

75 *OEB: Online Egyptological Bibliography*, <http://oeb.griffith.ox.ac.uk> (pristup 6. 12. 2013.).

76 *CIPEG – International Committee for Egyptology in the International Council of Museums*, <http://cipeg.icom.museum/> (pristup 6. 12. 2013.).

77 *CULTNAT – Center for Documentation of Cultural & Natural Heritage*, <http://www.cultnat.org/General/Cultnat.aspx> (pristup 6. 12. 2013.).

78 *Scholarly Bibliographies Available Online: Near East and Egypt*, http://ancientbibliographies.libs.uga.edu/wiki/Scholarly_Bibliographies_Available_Online:_Near_East_and_Egypt (pristup 6. 12. 2013.).

79 *Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses*, <http://oracc.museum.upenn.edu/amgg> (pristup 6. 12. 2013.).

80 *Travelers in the Middle East Archive*, <http://timea.rice.edu/index.html> (pristup 6. 12. 2013.).

81 *ASTENE – Association for the Study of Travel in Egypt and the Near East*, <http://astene.org.uk/> (pristup 6. 12. 2013.).

82 <http://ancienthistory.about.com/od/greeceancientgreece/p/031110ClassicalAbbreviations.htm>; <http://www.stoa.org/abbreviations.html> (pristup 6. 12. 2013.).

83 *Classical Art Research Centre*, <http://www.beazley.ox.ac.uk/index.htm> (pristup 6. 12. 2013.).

treba izdvojiti one posvećene Ateni⁸⁴, Rimu⁸⁵, Ostiji⁸⁶ i Pompejima⁸⁷. Od portala koji se bave grčkom religijom i mitologijom treba izdvojiti web portal *Theoi – Greek Mythology*⁸⁸ koji nudi pregršt informacija o grčkim bogovima, polubogovima i junacima te mitovima koji su vezani uz njih. Poviješću, kulturom, umjetnošću i društvom stare Grčke bavi se *Ancient Greece*⁸⁹. Od specijaliziranih portala koji obrađuju povijest starog Rima i rimske države najvažniji je portal *Forum Romanorum*⁹⁰ na kojem se mogu naći i vrlo pregledni pregledi rimske povijesti⁹¹.

Zaključak

Iz cjelokupnog pregleda vidljivo je da danas na Internetu postoji vrlo velik broj mjesta na kojima se mogu pronaći gotovo sve informacije relevantne za bilo kakvo istraživanje stare povijesti, odnosno za njenu prezentaciju te nastavne potrebe. U pregledu sam se osvrnuo samo na najvažnije portale koji pružaju točne i vrlo detaljne informacije koje mogu biti interesantne svakom historičaru i povjesničaru koji se bavi ovim razdobljem ljudske povijesti. U prilogu sam sastavio jedan veći popis korisnih linkova budući da se u pregledu nisam mogao niti želio osvrnuti na sve njih.

Možemo očekivati da će se u bližoj budućnosti pojaviti još veliki broj novih web portala. Ovaj članak i završavam jednom najavom. Tijekom prve polovice 2014. godine na hrvatskom jeziku bit će dostupan specijalizirani web portal koji će se baviti upravo starom poviješću. Na realizaciji ovog projekta trenutno radi veći broj sveučilišnih nastavnika s raznih fakulteta u Hrvatskoj te istraživači zaposleni u raznim institutima i zavodima, muzejima, kao i nastavnici u školama. Nadam se da će svojim sadržajima on upotpuniti brojne praznine koje su trenutno prisutne u hrvatskoj historiografiji te da će postati korisno pomagalo nastavnicima i svim zaljubljenicima u staru povijest.

Bibliografija

Zakonske odredbe i propisi

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02).

84 *Ancient Athens 3D*, <http://ancientathens3d.com/arxikiEn.htm> (pristup 10. 12. 2013.).

85 *Digital Roman Forum*, <http://dlib.etc.ucla.edu/projects/Forum/> (pristup 10. 12. 2013.).

86 *Ostia* – <http://www.ostia-antica.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

87 *Pompeii in Pictures*, <http://pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/index.htm> (pristup 10. 12. 2013.).

88 *Theoi – Greek Mythology*, <http://www.theoi.com/> (pristup 10. 12. 2013.).

89 *Ancient Greece*, http://www.ancientgreece.com/s/Main_Page/ (pristup 10. 12. 2013.).

90 *Forum Romanorum*, <http://www.forumromanum.org/> (pristup 10. 12. 2013.).

91 *Outlines of Roman History*, <http://www.forumromanum.org/history/> (pristup 10. 12. 2013.).

Članci i disertacije

- Tomorad, Mladen. „Croato-Aegyptica Electronica. Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections”. *PalArch*, 3, 2 (October 2004): 7-11.
- Tomorad, Mladen. „Web stranice s povijesnim sadržajima i njihova primjena u nastavi povijesti“. *Povijest u nastavi*, III, br. 1 (5) (proljeće 2005.): 51-60.
- Tomorad, Mladen. „Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj“. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, 2006.
- Tomorad, Mladen. „Primjena informacijskih tehnologija u nastavi povijesti“. U *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić, 109-120. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2006.
- Tomorad, Mladen. „Croato-Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup“. *Muzeologija* 41-42 (2004./2005.): 218-239.
- Tomorad, Mladen. “Croato-Aegyptica Electronica - Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections“. U: *Proceedings of the Third Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 2004: Perspectives of Research. Warsaw 12-14 May 2004.*, ur. Joanna Popielska-Grzybowska et al., 183-190. Pultusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, 2009.
- Tomorad, Mladen i Goran Zlodi. „Croato-Aegyptica Electronica - Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections: Documentation Vs. Communication Approach“. U *Documentation & Users - Proceedings of the CIDOC Annual Conference* (CD-ROM), ur. Maja Šojat-Bikić, 1-18. Zagreb, 2005:

Izvori na Internetu

Visokoškolske ustanove

- Odjel za povijest, Sveučilište u Zadru. <http://www.unizd.hr/Default.aspx?alias=www.unizd.hr/povijest&>
- Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. <http://www.unizd.hr/Default.aspx?alias=www.unizd.hr/arheologija&>
- Odsjek za povijest, Sveučilište J.J. Strossmayera, Osijek. <http://www.ffos.unios.hr/povijest/>
- Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Zagreb. <http://www.ffzg.unizg.hr/pov>
- Odsjek za arheologiju, Filozofski fakultet, Zagreb. <http://www.ffzg.unizg.hr/arheo/>
- Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Rijeka. <http://www.ffri.uniri.hr/odsjeci/odsjek-za-povijest/>
- Odjel za povijest, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. <http://www.hrstud.unizg.hr/o/povijest/>
- Center for History and New Media. <http://chnm.gmu.edu/history-departments-around-the-world/departments/>

Institucije

Bulgarian Institute of Egyptology. <http://egyptology-bg.org/>

DAI – Deutsches Archäologisches Institute. <http://www.dainst.org>

ECHO – Egyptian Cultural Heritage Organization. <http://www.e-c-h-o.org/>

Institut za arheologiju, Zagreb. <http://www.iarh.hr/>

Ministry of State for Antiquities – The MSA. www.sca-egypt.org/eng/main.htm

Russian Academy of Sciences – Centre for Egyptological Studies, Moscow. <http://www.cesras.org/Person/PersonIndex.html>

Supreme Council of Antiquities Egypt – GIS Center. <http://www.giscenter.gov.eg/>

The American Research Center in Egypt. www.arce.org

The Oriental Institute of the University of Chicago. <https://oi.uchicago.edu>

The University of Oxford, The Griffith Institute. www.griffith.ox.ac.uk

Udruženja

IAE – International Association of Egyptologist. www.iae-egyptology.org

ASTENE – Association for the Study of Travel in Egypt and the Near East. <http://astene.org.uk/>

International council of Museums. <http://icom.museum/>

Domaće muzejske institucije

Arheološkim muzej Istre, Pula. <http://www.ami-pula.hr/>

Arheološki muzej, Zagreb. <http://www.amz.hr/>

Arheološki muzej, Split. <http://mdc.hr/split-arheoloski/index.html>

Arheološki muzej, Zadar. <http://amzd.hr/beta/>

Dubrovački muzeji, Dubrovnik. <http://mdc.hr/dubrovnik/hr/index.html>

Gradski muzej, Varaždin. <http://gmv.hr/home.aspx?id=67>

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb. <http://www.hismus.hr/hr/>

Muzej Slavonije, Osijek. <http://www.mso.hr/>

Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb. <http://www.mdc.hr/>

Muzejske baze podataka

Bibliotheca Alexandrina Antiquities Museum – Alexandria (Egypt). <http://antiquities.bibalex.org/collection/MuseumDatabase.aspx?lang=en#>

The British Museum – London. http://www.britishmuseum.org/research/search_the_collection_database.aspx

Brooklyn Museum of Fine Arts – New York. <http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/search/?advanced>

The Fitzwilliam Museum – Cambridge. <http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/opac/search/searchadvanced.html>

The Global Egyptian Museum. <http://www.globalegyptianmuseum.org>

Louvre Museum – Paris. http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=crt_frm_rs&langue=fr&initCritere=true

The Metropolitan Museum of Fine Arts – New York. http://www.metmuseum.org/search/woa_advanced_search.asp

Museum of Egyptian Antiquities – Swansea. <http://www.egyptcentre.org.uk/>

Museum of Fine Arts – Boston. <http://www.mfa.org/collections>

The Petrie Museum – University College of London. <http://www.petrie.ucl.ac.uk/>

Vatican Museum – Rim. http://mv.vatican.va/3_EN/pages/MV_Visite.html

Yale University Art Gallery – New Haven. <http://ecatalogue.art.yale.edu/search.htm>

Domaće baze podataka

Hrvatska znanstvena bibliografija. <http://bib.irb.hr/>

Hrčak – Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. <http://hrcak.srce.hr/>

Fontovi

Unicode Fonts for Ancient Scripts. <http://users.teilar.gr/~g1951d/>

Online časopisi

HISTOS – *The on-line journal of ancient historiography*. <http://research.ncl.ac.uk/histos/index.html>

Baze podataka i digitalne knjižnice:

Stara povijest

Ancient World Online. <http://ancientworldonline.blogspot.com>

Ancient World Open Bibliographies. http://ancientbibliographies.libs.uga.edu/wiki/Main_Page

Epigraphic database, Heidelberg. <http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home>

MUDIRA – *Munich Digital Research Archives*. <http://mudira.gwi.uni-muenchen.de/>

OXALID – *Oxford Archaeological Lead Isotope Database*. <http://oxalid.arch.ox.ac.uk/>

Perseus Digital Library. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collections>

Project Gutenberg. <http://promo.net/pg/>

Propylaeum. <http://www.propylaeum.de/>

Egipat

Aegaron – *Ancient Egyptian Architecture Online*. <http://dai.aegaron.ucla.edu/>

Berlin Papyrus Database. <http://smb.museum/berlpap/>

Digital Egypt for Universities. www.digitalegypt.ucl.ac.uk

Karnak – *Global Index project of Karnak Temples inscriptions*. <http://www.cfeetk.cnrs.fr/karnak/?hl=en>

Karnak Cachette Project. <http://www.ifao.egnet.net/bases/cachette/>

Karnak Great Hypostyle Hall Project. <http://www.memphis.edu/hypostyle/>

MEKETRE project: An online repository for Middle Kingdom scenes. <http://www.meketre.org/>

OEB: *Online Egyptological Bibliography.* <http://oeb.griffith.ox.ac.uk>

Societe d'Egyptologie Geneve – Bibliographical Index of funerary figurines. <http://www.segweb.ch/shabti.htm>

The GizaArchives. www.gizapyramids.org

Topographical Bibliography of Ancient Egyptian Hieroglyphic Texts, Statues, Reliefs, and Paintings, online database. www.griffith.ox.ac.uk/gri/3.html

Trismegistos. <http://www.trismegistos.org/>

Stari Istok

Corpus of Sumerian Literature. <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/>

Cuniform Digital Library Initiative. <http://cdli.ox.ac.uk/wiki/doku.php>

ETANA – Electronic Tools and Ancient Near East Archives. <http://www.etana.org/>

Hittite Epigraphic Findings in the Ancient Near East. <http://www.hittiteepigraphs.com/index.html>

Nineveh Tablet Collection. <http://www.fincke-cuneiform.com/nineveh/index.htm>

Scholarly Bibliographies Available Online: Near East and Egypt. [http://ancientbibliographies.libs.uga.edu/wiki/Scholarly Bibliographies Available Online: Near East and Egypt](http://ancientbibliographies.libs.uga.edu/wiki/Scholarly_Bibliographies_Available_Online:_Near_East_and_Egypt)

The Middle East in Early Prints and Photographs. http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/explore/dgexplore.cfm?col_id=179

The Old Assyrian Text Project. <http://oatp.ku.dk/>

The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period. <http://oracc.museum.upenn.edu/rinap/>

Travelers in the Middle East Archive. <http://timea.rice.edu/index.html>

Grčki i rimski izvori

Fragmentary Texts. <http://www.fragmentarytexts.org/>

Inscriptiones Graecae. <http://pom.bbaw.de/ig/>

LacusCurtius – Greek and Roman Authors. <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/home.html>

Library of Ancient Texts Online. <https://sites.google.com/site/ancienttexts/>

Grčki izvori

Sir Arthur Evans Archive. <http://sirarthurevans.ashmus.ox.ac.uk/>

Rimski izvori

Codex Theodosianus. http://droitromain.upmf-grenoble.fr/Codex_Theod.htm

Corpus Inscriptionum Latinarum. <http://www.bbaw.de/forschung/cil/link.html>

Late Antique and Early Medieval Inscriptions. <http://handley-inscriptions.webs.com/>

Web stranice

Stara povijest

Archaeology. <http://archive.archaeology.org/news/>

Arheologija. <http://www.arheologija.hr/>

Classical Art Research Centre. <http://www.beazley.ox.ac.uk/index.htm>

Classical History Abbreviations. <http://ancienthistory.about.com/od/greeceancientgreece/p/031110ClassicalAbbreviations.htm>

Internet Ancient History Sourcebook. <http://www.fordham.edu/Halsall/ancient/asbook.asp>

Egipat

Amarna Project. www.amarnaproject.com/pages/amarna_the_place/index.shtml

EEF – The Egyptologists’ Electronic Forum. www.egyptologyforum.org

Egyptomania. www.egyptomania.org

Theban Mapping Project. www.thebanmappingproject.com

Ancient Egypt – The British Museum. <http://www.ancientegypt.co.uk/menu.html>

Death on the Nile. <http://www.proyectos.cchs.csic.es/death/>

Digital Egypt for Universities. <http://www.digitalegypt.ucl.ac.uk/>

Egipte.CAT. <http://egipte.org/wordpress/>

Les Etudes Isiaques. <http://w3.etudes-isiaques.univ-tlse2.fr/>

Naukratis. http://www.britishmuseum.org/research/online_research_catalogues/ng/naukratis_greeks_in_egypt.aspx

Osiris Net. <http://www.osirisnet.net/>

Priests of Ancient Egypt. <http://www.ancient-egypt-priests.com/>

Egyptological. <http://egyptological.com/>

Thesaurus Linguae Aegyptiae. <http://aew.bbaw.de/tla/>

Ushebtis Egipcios. <http://www.ushebtisegipcios.es/>

Stari Istok

Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses. <http://oracc.museum.upenn.edu/amgg>

Monuments of the Hittites. <http://www.hittitemonuments.com/>

Grčka

Ancient Athens 3d. <http://ancientathens3d.com/arxikiEn.htm>

Ancient Greece. http://www.ancientgreece.com/s/Main_Page/

Theoi – Greek Mythology. <http://www.theoi.com/>

Rim

Digital Roman Forum. <http://dlib.etc.ucla.edu/projects/Forum/>

Digital Roman Forum. <http://dlib.etc.ucla.edu/projects/Forum/>

Ostia. <http://www.ostia-antica.org/>

Outlines of Roman History. <http://www.forumromanum.org/history/>

Pompeii in Pictures. <http://pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/index.htm>

Society for Late Antiquit. <http://www.sc.edu/ltantsoc/>

Speculum Romanae Magnificentiae – Digital Collection. <http://speculum.lib.uchicago.edu/>

Povijesne karte

History and Geography of Europe and the World. <http://www.euratlas.com/>

Film

The Ancient Egypt film site. <http://www.ancientegyptfilmsite.nl/>

Ancient History in the Movies. <http://www.fordham.edu/Halsall/ancient/asbookmovies.asp>

Internet Movie Database. www.imdb.com

Povijest umjetnosti

History of Art from Paleolithic Age to Centemporary Art. <http://www.all-art.org/>

Povijest glazbe

History of Music. <http://historyofmusic.tripod.com>

Leksikoni i enciklopedije

Ancient History Encyclopedia. <http://www.ancient.eu.com/>

Artefacts – Online Encyclopedia of small archaeological objects. <http://artefacts.mom.fr/fr/home.php>

Encyclopaedia of the Hellenic World. <http://www.ehw.gt/ehw/forms/fSearch.aspx>

Encyclopedia Mythica. <http://www.pantheon.org/>

Encyclopedia of Ancient History. <https://www.lib.utexas.edu/indexes/titles.php?id=827>

Europeana. <http://www.europeana.eu/portal/aboutus.html>

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae. <http://www.limcnet.org/LIMCLink/LIMC/rabid/198/Default.aspx>

UCLA Encyclopedia of Egyptology. http://escholarship.org/uc/nelc_uee?rmode=showAll

SUMMARY

Web sites and online databases for researches and lessons about Ancient Cultures and Civilizations

This article aims at giving an overview of the ancient history web sites and online databases. The author points out that the World Wide Web has proved to be an unavoidable and useful tool for both historiographers and teachers. His goal is to inform

them about the most important online sources of information and materials about Ancient Egypt, Ancient Rome and Ancient Greece. At the end of the article one can also find the list of the online databases and web sites on Ancient world.